

سلسله منشورات کنگره بین المللی قرآن و علوم انسانی (۲)
علمی پژوهشی - ISC

منبع شناخت شخصیت ها و فعالیت های معاصر
میان رشته ای قرآن و علوم

مؤلف
دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی
دکتر سید علی مسترحمی

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر
المصطفیٰ ﷺ

سرشناسه:	کنگره بین المللی قرآن و علوم انسانی (نخستین: ۱۳۹۶)
عنوان و نام پدیدآور:	International Congress on the Quran and Humanities (1th: 2017)
مشخصات نشر:	منبع شناخت شخصیت ها و فعالیت های معاصر میان رشته ای قرآن و علوم / محمدعلی رضایی اصفهانی، سید عیسی مسترحمی.
مشخصات ظاهری:	قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)، ۱۳۹۶، ۳۵۶ ص.
فروست:	سلسله منشورات کنگره بین المللی قرآن و علوم انسانی؛ ۲.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۲۵۹-۷
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
موضوع:	قرآن و علوم انسانی -- کنگره ها: * Qur'an and humanities -- Congresses
موضوع:	مجتهدان و علما، Ulama'
شماره افزوده:	رضایی اصفهانی، محمدعلی. ۱۳۴۱ -
شماره افزوده:	مسترحمی، سید عیسی. ۱۳۵۸ -
شماره افزوده:	جامعه المصطفی (ع) العالمية. مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)
شماره افزوده:	Almustafa International University Almustafa International Translation and Publication center
رده بندی کسره:	ج ۱۳۹۶ / ۳ / ۴۸۶ / ۳ / ۶۵ BP
رده بندی دیسیپلین:	۲۹۷ / ۱۵
شماره کتابشناسی ملی:	۴۹۱۵۶۸

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

سلسله منشورات کنگره بین المللی قرآن و علوم انسانی (۲) علمی پژوهشی - ISC؛
منبع شناخت شخصیت ها و فعالیت های معاصر میان رشته ای قرآن و علوم
 مؤلف: دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی و دکتر سید عیسی مسترحمی
 چاپ اول: ۱۳۹۶ ش / ۱۴۳۹ ق
 ناشر: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)
 ● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۱۹۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۲۰۰

مراکز بخش

- ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸: ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵ / (داخل) ۰۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴
- ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه، تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۱۳۳۱۰۶
- ایران، قم، مجتمع ناشران، طبقه سوم واحد ۳۰۸، تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۳۴۴۰۲

 <http://buy-pub.miu.ac.ir/>
 https://telegram.me/pub_almostafa
 <http://pub.miu.ac.ir>
 miup@pub.miu.ac.ir

باسم این دست اندکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رسانده اند

مسئولیت تمام مطالب از نظر علمی و ویرایشی به عهده نویسندگان می باشد.
 استفاده از مطالب مقالات با ذکر منبع بلامانع است.

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی (ره) مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرآیند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزش منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی، پژوهشی را در پی دارد.

«جامعه المصطفی (ص) العالمیه» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی (ص)

فهرست

۷.....	سخن دبیر علمی کنگره
۱۱.....	مقدمه
بخش اول: کلیات	
۱۵.....	درآمد
بخش دوم: مشخصیت‌های میان‌رشته‌ای قرآن و علوم (منطقه‌ای)	
۲۵.....	درآمد
۲۷.....	۱. منطقه شمال آفریقا
۵۹.....	۲. منطقه شامات
۷۰.....	۳. منطقه (کشور) ترکیه
۷۷.....	۴. منطقه عراق عرب
۸۷.....	۵. منطقه جزیره العرب
۹۵.....	۶. منطقه شبه قاره هند بزرگ
۱۰۹.....	۷. افغانستان
۱۱۷.....	۸. تاجیکستان
۱۲۵.....	۹. آذربایجان
۱۲۶.....	۱۰. اندونزی
۱۳۹.....	۱۱. ایران
۱۷۷.....	۱۲. حوزه غرب
۱۸۱.....	۱۳. مخالفان تفسیر علمی

بخش سوم: فعالیت‌های میان‌رشته‌ای قرآن و علوم

۱۸۷..... مراکز، پایگاه‌ها، مجلات و تفاسیر میان‌رشته‌ای

بخش چهارم: پایان‌نامه‌های میان‌رشته‌ای قرآن و علوم

۲۳۹..... مقدمه

۳۵۴..... منابع

www.ketab.ir

سخن دبیر علمی کنگره

درآمد

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّذِينَ هِيَ الْقَوْمُ﴾ (اسراء/ ۹)

(دام ظلّه العالی):

مقام معظم رهبری

ریشه و پایه و اساس علوم انسانی را در قرآن باید پیدا کرد^۱.

قرآن کریم نوری الهی است که ای هدایت بشر در تمام ابعاد زندگی نازل شده است از این رو در ابعاد معنوی، علمی و... را به بشر روشن کرده و او را به سعادت رهنمون می شود.

از این رو قرآن کریم با توجه به احادیث پیامبر ﷺ و اهل بیت  همانطور که رابطه انسان را با خدا (مثل شیوه عبادت، دعا و...) تنظیم می کند رابطه انسان ها با همدیگر و با طبیعت و حتی رابطه انسان با خود را تبیین و تنظیم می کند. از این رو است که قرآن شیوه های تربیت انسان، روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، مدیریتی و... را به صورت کلی و راهبردی (و گاهی به صورت جزئی) بیان کرده است.

البته این به آن معنا نیست که انتظار داشته باشیم همه جزئیات علوم در قرآن وجود داشته باشد؛ بلکه مقصود آن است که قرآن به مبانی، اهداف، اصول و برخی روش های علوم اشاره می کند و به این صورت به علوم بشری به ویژه علوم انسانی جهت دهد تا از این طریق هدایت همه جانبه انسان را محقق سازد و از انحرافات و جلوگیری کند که در اثر علم ناقص بشری حاصل می شود تا انسان به سعادت و کمال نهایی خود برسد.

اول: ضرورت موضوع کنگره

علوم انسانی رایج در شرق، ترجمه شده و برگرفته از علوم انسانی غربی است که لازم است

۱. از بیانات معظم له در دیدار جمعی از بانوان قرآن پژوه کشور ۱۳۸۸/۷/۲۸ Khamenei.ir

تحول جذبی در آنها صورت گیرد و براساس فرهنگ قرآنی بازسازی و جهت‌دهی شود چراکه:
اولاً این علوم براساس مبانی خاص فرهنگ غرب (مثل اومانیسم، سکولاریسم و...) شکل گرفته است که لازم است براساس مبانی صحیح بازسازی شود.
ثانیاً برخی آموزه‌های علوم انسانی رایج با احکام و آموزه‌های اسلامی سازگار نیست و لازم است اصلاح شود.
ثالثاً علوم بشری در مسیر خود در حال تکامل است و علوم انسانی فعلی نیز از این قاعده مستثنی نیست.

بهترین منبع برای این بازسازی، اصلاح و تکمیل علوم انسانی، قرآن کریم است. چراکه تنها کتاب الهی تریف نشده در جهان است که معجزه جاویدان، فرازمانی و فرامکانی پیامبر اسلام ﷺ است؛ کتابی حکمت آمیز که سخن خداست و هیچ انحراف و نقصی در آن راه ندارد. قرآن کریم در موارد محدود (در بیش از دوهزار آیه) به مطالب علوم به‌ویژه علوم انسانی (که پیوند ناگسستنی با موضوع این کتاب یعنی هدایت زندگی انسان دارد) پرداخته است. مقام معظم رهبری حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای - دامت برکاته - از سال‌ها قبل مکرر بر ضرورت تحول در علوم انسانی براساس قرآن تأکید کرده‌اند. چراکه نیاز دانشگاه‌ها و جوامع شرقی در حوزه‌های سیاست، اقتصاد، تربیت، مدیریت و... است و این تأکیدها ضرورت موضوع و لزوم برگزاری این کنگره را دوچندان کرد.

دوم: پیشینه کنگره

حدود ده سال است که گروه قرآن و علوم در جامعه اسلامی ﷺ العالمیه شکل گرفت و رشته قرآن و علوم با ده گرایش (تربیت، سیاست، اقتصاد، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، مدیریت، حقوق، بهداشت سلامت و...) در مدرسه عالی قرآن و حدیث جامعه المصطفی ﷺ العالمیه با مجوز وزارت علوم ایران شروع شد.

یکی از ضرورت‌های قرآنی، تحول در علوم انسانی براساس قرآن بود که موضوع رشته فوق‌گروه علمی آن بود، لذا با توجه به تأکید مقام معظم رهبری - دامت برکاته - از سال ۱۳۹۴ ش مقدمات این کنگره آغاز شد و از سال ۱۳۹۵ ش با حمایت آیت الله اعرافی ریاست جامعه و مسئولان دیگر جامعه کارکنگره عملاً شروع شد. بعد از تصویب طرحنامه، شورای سیاست‌گذاری و علمی کنگره تشکیل شد و به درجه علمی - پژوهشی و ISC نایل شد و از مهرماه ۱۳۹۵ دریافت چکیده و مقالات آغاز شد.

در پی استقبال گسترده اساتید، دانشجویان، طلاب، قرآن پژوهان حوزه و دانشگاه از این کنگره و دریافت بیش از ۱۱۵۲ چکیده و مقاله، زمان کنگره چندین بار تمدید و در نهایت مصوب شد در تاریخ ۱۳۹۶/۹/۹ برگزار شود.

شورای علمی و سیاست‌گذاری کنگره در اول خرداد ۱۳۹۶ خدمت مقام معظم رهبری (دام‌ظله‌العالی) رسیدند و گزارشی از امور کنگره محضراشان عرضه شد؛ ایشان ضمن تأیید اصل کار و تشویق دست‌اندرکاران، بر کیفیت کار تأکید فرمودند. از این‌رو مسئولان و ارزیابان کنگره با دقت نظری بیشتری به ارزیابی مقالات پرداختند و از ۶۶۲ مقاله رسیده حدود نصف آنها پذیرش نشد و در نهایت ۱۲۲ مقاله علمی پژوهشی و ۲۶۷ مقاله علمی ترویجی پذیرفته شد که در مجموعه منشورات کنگره در المللی قرآن و علوم انسانی منتشر و در اختیار محققان قرار می‌گیرد.

در پایان از ریاست محترم جامعة المصطفی (ع) العالمیه آیت الله اعرافی و ریاست محترم مجتمع آموزش عالی امام خمینی (ع) حجت الاسلام والمسلمین دکتر زارعان و همه مسئولان و همکاران در کنگره، که همواره یاور مشوق ما بودند، تشکر و قدردانی می‌نماییم.

والحمد لله رب العالمین

دبیر علمی کنگره

دکتر محمد علی رضایی اصفهانی

اسناد تمام جامعة المصطفی (ع) العالمیه

۱۳۹۶/۷/۱۴ ش

مقدمه

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾؛ (اسراء / ۹)؛

«در حقیقت این قرآن، بدان (شیوه‌ای) که آن پایدارتر است، راه‌نمایی می‌کند».

قرآن کریم، عوری است که در هر عصری پرتو خود را بر افکار می‌افشاند و جوانه‌های نومی‌زند. اندیشمندان در طول تاریخ، تفکر در قرآن کریم، اندیشه‌های نومی‌آورند و تفسیرهای جدیدی (از جمله تفسیرهای علمی) ارائه می‌دهند.

در دوران معاصر (حدود یک قرن اخیر) این رویش قرآنی جان تازه‌ای گرفته است و شخصیت‌های بزرگی در زمینه مباحث (رشته‌ای قرآن و علوم طبیعی و انسانی) پا به عرصه گذاشته‌اند و آثار و نظریه‌ها و فعالیت‌های بزرگ، در زمینه قرآن ارائه کرده‌اند و مرجعیت علمی قرآن و دعوت به بازگشت به قرآن را مطرح کرده‌اند.

در این نوشتار بر آنیم که فعالیت‌ها و شخصیت‌های علمی قرآنی را در حوزه مباحث میان‌رشته‌ای قرآن و علوم بررسی کنیم که چه جریان‌های فکری قرآنی (مثبت یا منفی) را ایجاد کرده و چه نقاط قوت و آسیب‌هایی داشته‌اند.

شناخت این موارد برای نسل ما ضروری است چون این اطلاعات، می‌تواند چراغ راه آینده باشد. و زمینه‌ساز بهره‌برداری از دیدگاه‌های صاحب‌نظران قرآنی و تبادل نظر میان پژوهان و مراکز علمی قرآنی گردد. و نیز با شناخت آسیب‌ها از پیدایش و ادامه انحرافات جلوگیری شود.

تذکرات:

۱. با توجه به تغییرات سریع در جهان معاصر، ممکن است اطلاعات این کتاب نیاز به روز رسانی داشته باشد. از همه قرآن‌پژوهان دعوت می‌کنیم که ما را در تکمیل این اثر یاری کنند.

۲. برخی اطلاعات جزئی در مورد جریان‌ها و شخصیت‌ها و مراکز قرآنی معاصر در این کتاب بیان نمی‌شود؛ چرا که ارتباط مستقیم با مباحث ما ندارد.

۳. ذکر جریان‌ها، شخصیت‌ها و مراکز قرآنی در این کتاب به معنای تأیید مواضع فکری و

سیاسی آنان نیست ، بلکه در مواردی مورد نقد ما نیز قرار می گیرد.

والحمد لله رب العالمین

۱۳۹۶/۵/۵

محمد علی رضایی اصفهانی

www.ketab.ir